

NEZAPOSLENE OSOBE S LAKOM MENTALNOM RETARDACIJOM

Josip Rački

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Izvorni znanstveni članak

UDK: 376.4

Zaprimljeno: 22. 02 1995

Sažetak

Nezaposlenost je problem s kojim su danas suočene praktično sve zemlje. Uzroci nezaposlenosti su vrlo kompleksni, a isto tako i posljedice koje nastaju zbog te pojave.

Nezaposlenost je pojava koja naročito pogađa neke skupine stanovništva među koje se ubrajaju i one s invaliditetom, dio kojih su, među ostalima, i osobe s lakom mentalnom retardacijom.

Kako pokazuju neka istraživanja, pojava nezaposlenosti osobito je izražena u skupini stanovništva koju čine osobe ženskog spola.

U nas problem nezaposlenosti osoba s lakom mentalnom retardacijom do sada nije istraživao, a posebice nije istraženo postoje li u tom pogledu izvjesne razlike s obzirom na spol kojem pripadaju te osobe.

S ciljem da se utvrdi postoje li statistički značajne razlike između nezaposlenih osoba s lakom mentalnom retardacijom muškog, odnosno ženskog spola, na uzorku u kojem su bile 74 osobe, oba spola, u dobi od 19 do 41 godine ($X=27$), s nižom stručnom spremom, tj. osposobljene za obavljanje poslova niske složenosti i repetitivnog karaktera, koje su korisnici privremene novčane naknade za slučaj nezaposlenosti od mirovinskog i invalidskog osiguranja, utvrđeno je da postoje određene razlike među njima s obzirom na spol.

Diskriminativna analiza, koja je korištena prigodom obrade podataka koji su prikupljeni u okviru ovog istraživanja, proizvela je jednu diskriminativnu funkciju, koja ukazuje, ponajprije, na nešto nepovoljniji položaj osoba ženskog spola općenito, a zatim u odnosu na dob osobe, imaju li ili nemaju djecu, vrijeme koje je proteklo od svršetka osposobljavanja do trenutka provođenja istraživanja, uspjeh u osposobljavanju, dužinu čekanja na zaposlenje i korištenje privremene novčane naknade, kao i način života tih osoba u okviru slobodnog vremena. Na preostalim varijablama takve razlike nisu utvrđene, pa je moguće govoriti i o tom da su nezaposlene muške i ženske osobe s lakom mentalnom retardacijom, u nekim svojim radnim i socijalnim obilježjima više slične, negoli različite.

1. UVOD

Nezaposlenost je pojava s kojom su danas na neki način suočene praktično sve zemlje. Neke među njima njome su pogođene više, a neke manje, što zavisi o nizu čimbenika. Pojedini od njih sežu u dalju povijest tih zemalja, a pojedini su rezultat aktualnih političkih, ekonomskih, tehničko-tehnoloških i ostalih relevantnih gibanja u svijetu ili u okviru određene geopolitičke regije.

Kad govorimo o nezaposlenosti moramo istaći da se radi o pojavi koja je iznimno kompleksna i slojevita i koja ima svoj, kako smo već rekli, politički, ekonomski i socijalni aspekt (Stanić i dr., 1986.). Radi se o fenomenu s nizom negativnih učinaka koji ponajprije pogađaju zemlje što se još uvijek bore za svoj drugačiji položaj u okviru sveukupnog svjetskog ekonomskog i političkog poretka, a potom neke specifične skupine stanovništva, među koje se ubrajaju i invali-

di^{1/} (Ružica, 1987.). Unutar te skupine stanovništva, zapaženo mjesto zauzimaju osobe s lakom mentalnom retardacijom, /Majsec-Sobota, 1996./.

U istraživanjima nezaposlenosti općenito, kako to proizlazi iz literature (Mijatović, 1988.), do sada su dominirale uglavnom teme koje se bave njezinim ekonomskim posljedicama, a potom učinkom nezaposlenosti na fizičko i mentalno stanje ljudi. Također se pokušalo ustvrditi kako nezaposlenost djeluje na profesionalnu kompetenciju, naročito kada je dugotrajnija (kronična nezaposlenost) i postoji li neka povezanost između te pojave i pojave određenih oblika društveno nepoželjnog ponašanja, /Albrecht, 1984./.

Istraživanja koja se bave problemima zapošljavanja profesionalno osposobljenih osoba s lakom mentalnom retardacijom usredotočena su, uglavnom, na otkrivanje faktora koji pridonose uspjehu, odnosno neuspjehu u zapošljavanju (Matson, J.L., 1980.; Reiter i Levi, 1986.).

Vrlo je, međutim, malo istraživanja, koja su tome prilazila s obzirom na spol osoba, tj. takvih koja su pokušala ustvrditi eventualne razlike u tom pogledu, iako je poznato da se ženska populacija, kada se radi o nezaposlenosti, smatra rizičnijom nego muška; naročito onda kada se radi o osobama bez kvalifikacije, ili onima što su osposobljene za poslove niske složenosti, što je kod rečene populacije česta pojava.

Važnost spomenutih čimbenika nezaposlenosti u aktualnim prilikama, a još više u onima koje će glede zapošljavanja važiti u budućnosti, s obzirom na tehničko-tehnološki progres (Naisbitt, 1982.; Plenković, 1994., Mijatović, 1994.), posebice s obzirom na

onaj njegov aspekt koji se odnosi na ukidanje radnih mjesta s poslovima niske složenosti i repetitivnog karaktera, za kakva su osobe s lakom mentalnom retardacijom pretežitom i osposobljavane, odnosno na kojima su uglavnom i zapošljavane, razlogom je da se ispitalo neke dimenzije ove pojave na uzorku profesionalno osposobljenih nezaposlenih osoba s lakom mentalnom retardacijom u nas².

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Polazište ovog istraživanja bilo je u stavu da je poznavanje čimbenika koji su povezani s nezaposlenošću osoba s lakom mentalnom retardacijom jedan od važnih preduvjeta za korekciju postojećeg sustava njihova osposobljavanja i zapošljavanja, odnosno za poduzimanje mjera kojima će se unaprijediti rad u svezi s profesionalnim usmjeravanjem i osposobljavanjem rečene skupine invalida, metodologija pronalaženja prikladnih radnih mjesta za izvođenje praktičnog dijela nastave, modaliteti podrške koja im se pruža za vrijeme profesionalnog osposobljavanja i u početnoj etapi zapošljavanja, odnosno temeljem čega će se ustvrditi mogući načini prevladavanja posljedica postojećih i nadolazećih tehničko-tehnoloških promjena, uključivši mjere za njihovo osposobljavanje i usavršavanje, odnosno prekvalificiranje (Pongrac, 1988.). U istraživanju se, također, polailo i od toga, da je, kako su to pokazala neka strana iskustva, a isto tako i određena istraživanja, za dobivanje i zadržavanje radnog mjesta, kada se radi o ovim osobama, iznimno važno i to koliko su svladale odre-

¹ Iako dijelimo mišljenje mnogih stručnjaka da ovaj termin ima niz negativnih konotacija suočeni s realnošću, koja pokazuje da je on još uvijek duboko ukorijenjen, kako u legislativi tako i u komunikaciji između stručnjaka, primjenjivat ćemo ga i u ovom radu.

² Istraživanje "Uzroci nezaposlenosti profesionalno osposobljenih osoba s lakom mentalnom retardacijom u relaciji s načinom njihova osposobljavanja i mjerama poduzetim za produktivno zapošljavanje" Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu. Voditelj projekta: dr. Josip Rački.

đene društvene i životne vještine (Fish, 1986.).

U istraživanju se, napokon, polazilo i od shvaćanja da bez istinske participacije ovih osoba u radu ne može biti ni te njihove dje-latne socijalne integracije (Zovko, 1982.), odnosno od stava da njihov društveni položaj u velikoj mjeri zavisi i o tomu koju poziciju zauzimaju u svijetu rada (Rački, 1989.).

U okviru svega što je rečeno osobita je pozornost poklonjena pitanju postoje li u tom smislu određene značajne razlike s obzirom na spol ispitanika.

Polazilo se od hipoteze da se ovi ispitanici u prostoru primijenjenih varijabli međusobno ne razlikuju.

3. METODE RADA

3.1. ISPITANICI

Ispitanici u ovom istraživanju bile su 74 odrasle nezaposlene, lako mentalno retardirane osobe, u dobi od 18 do 41 godine, muškog i ženskog spola, korisnici privremene novčane naknade za slučaj nezaposlenosti, što se ostvaruje putem Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja.

3.2. MJERNI INSTRUMENTI

Pored instrumenata koji su primijenjeni radi utvrđivanja intelektualnog statusa ispitanika³, u prikupljanju podataka za ovo istraživanje, korišten je posebno konstruirani upitnik (Upitnik za profesionalno osposobljene nezaposlene osobe s lakom mentalnom retardacijom, korisnike privremene novčane naknade mirovinskog i invalidskog osiguranja), s ukupno 67 varijabli.

3.3. NAČIN PROVOĐENJA ISPITIVANJA

Pretežni dio psihologijskih ispitivanja proveden je individualno. U malim grupama primijenjen je samo test diskova.

Sa svakim je ispitanikom proveden intervju, koji se sastojao iz dva dijela. Prvi dio razgovora vođen je o neobveznim temama. Cilj mu je bio informiranje ispitanika o svrsi ispitivanja i stvaranje atmosfere pogodne za daljnji kontakt s ispitivačem, te procjena njegove pripravnosti da daje pouzdane i cjelovite odgovore.

Drugi dio razgovora vođen je na temelju ranije spomenutog upitnika. Svaki odgovor ispitanika, prije nego što je prihvaćen i unesen u upitnik, podlijegao je rigoroznoj procjeni ispitivača. Ukoliko se posumnjalo u istinitost navoda, obavljena je provjera podataka putem drugih izvora (dokumentacija, kontakti sa školama koje su pohađali, kontakti sa službom socijalne skrbi). Ispitanici čiji su navodi bili nepotpuni, ili se moglo posumnjati u njihovu istinitost, a nije ih se moglo provjeriti, isključeni su iz uzorka.

3.4. METODE OBRADE PODATAKA

U obradi podataka ovog istraživanja primijenjen je modificirani program SDA (stupidna diskriminativna analiza), čiji su autori Štalec i Momirović (1984.).

4. REZULTATI I DISKUSIJA

Rezultati do kojih se došlo spomenutom diskriminativnom analizom predočeni su u Tablici 1 i Tablici 2.

³ O primijenjenim instrumentima i dobivenim rezultatima opširnije se referira u izvješću o realizaciji znanstvenog projekta i znanstvenim radovima u svezi s ovim projektom objavljenim u ovom časopisu /Defektologija, 29, 1, 1993.; 29, 2, 1993./.

Tablica 1

Jačina diskriminacije (LAMBDA), Fisherov test značajnosti razlika između grupa F, vjerojatnost pogreške kod prihvaćanja hipoteze da se grupe ne razlikuju (P) i centriodi grupa Cg1 i Cg2).

LAMBDA	F	P	Cg1	Cg2
5.76	151.37	.000	1.94	1.40

Analizom Tablice 1, možemo primijetiti da je temeljem 67 varijabli primijenjenih na uzorku u kojem su bila ukupno 74 ispitanika, od čega 36 ženskog spola, moguće razliko-

vati te dvije skupine osoba, s jakošću diskriminacije LAMBDA = 5.76, uz F - test od 151.3724, te vjerojatnost da se grupe međusobno razlikuju u prostoru primijenjenih varijabli $P = .000$.

Prema tome se postavljena hipoteza da takva razlika ne postoji može odbaciti s vjerojatnošću od $P = .000$. Razlike između ove dvije skupine ispitanika, podijeljenih prema kriteriju koji je predstavljao njihov spol, mogu se uočiti i na temelju centroida grupa (Cg1 i Cg2), koji su međusobno razmaknuti za 3,35 standardne devijacije.

Tablica 2.

Doprinos primijenjenih varijabli razlikovanju ispitanika prema spolu

ŠIFRA VARIJABLI	KOEFICIJENT DISKRIMINACIJE /X/	KOEFICIJENT KOLERACIJE /R/	XA1	XA2	F	P
NASTA	-.0176	.0193	-.0343	.2447	.0611	.8054
GODINA	-.1854	-.5223	-.3610	.2602	7.4637	.0079
BRASTA	.0212	.0015	.0412	-.0297	0.0884	.7671
SKIMZI	-.0191	.0233	-.0371	.0268	.0715	.7899
IMADJE	-.2852	-.5538	-.5554	.4004	20.5917	.0000
IMAVAN	-.2897	-.1098	-.1747	.1260	1.6201	.2072
OCSTA	-.0266	-.1172	-.0519	.0374	.1399	.7095
PRIDOM	.0081	.0725	.0157	-.0114	.0129	.9100
CLADOM	-.1002	-.1373	-.1951	.1407	2.0326	.1583
STAMBU	-.1812	-.3191	-.3529	2.544	7.1001	.0095
POSAUT	-.0238	-.0433	-.0463	.0334	.1113	.7397
POSKUC	-.0295	.0446	-.0575	.0414	.1718	.6797
POLJOP	.0293	-.0067	.0570	-.0441	.1693	.6819
TEHSRE	-.0667	-.2969	-.1298	.0936	.8856	.3498
INOZEM	-.0152	.0153	-.0296	.0213	.0455	.8317
STRUKA	-.1178	-.2588	-.2295	1654	2.8412	.0962
STUSPR	-.1430	-.4039	-.2784	.2007	4.2619	.0426
VRSTOR	.0218	-.0473	.0424	-.0306	.0935	.7606
SMJEDO	-.1336	-.2461	-.2602	.1786	3.6941	.0586
SKOGOD	-.1970	-.3719	-.3836	.2766	8.5447	.0046
PROFOR	-.0657	-.2318	-.1278	.0922	.8584	.3573
UKPROO	-.1124	-.3464	-.2382	.1718	3.7034	.0838
ZELOSP	-.0571	-.1661	-.1112	.0801	.6471	.4238
GDJESK	.0122	.0032	.0238	-.0171	.0293	.8645
USPSKO	-.0120	-.0635	-.0234	.0169	.0286	.8663
USPOSP	-.2172	-.5074	-.4229	.3049	10.6565	.0017

ŠIFRA VARIJABLI	KOEFICIJENT DIS-KRIMINACIJE /X/	KOEFICIJENT KOLERACIJE /R/	XA1	XA2	F	P
GDJEPR	-.1688	-.2815	-.3287	.2369	6.0801	.0161
VOLIPO	.0317	-.0177	.0617	-.0445	.1980	.6577
SAVMAJ	-.0022	-.0599	-.0043	.0031	.0009	.9755
ODNOMA	-.0684	-.1658	-.1331	.0960	.9317	.3377
ODNORA	-.0453	-.1555	-.0882	.0636	.4065	.5258
FIZKAZ	.1187	.1756	.2312	-.1667	2.8854	.0937
RADORG	-.1154	-.2639	-.2247	.1620	2.7195	.1035
POSNAS	-.0403	-.2118	-.0785	.0566	.3214	.5725
POSROD	.0104	.0356	.0203	-.0146	.0213	.8843
MJEORG	.0677	.1787	.1317	-.0950	.9122	.3427
RAZMJE	-.1055	-.2349	-.2055	.1481	2.2598	.1371
MJEPRO	.0902	.1922	.1757	-.1266	1.6383	.2047
PROVRE	-.1722	-.5176	-.3353	-.2417	6.3514	.0139
ZAPOSŁ	-.0764	-.1639	-.1487	.1072	1.1660	.2838
UZRPRE	.0447	.1034	.0871	-.0628	.3960	.5312
NEPRIJ	.0117	.0264	.0228	-.164	.0269	.8701
RADFUS	-.0437	-.1399	-.0851	.0614	.3783	.5404
KUCRAD	-.0038	.0046	-.0074	.0054	.0029	.9574
NUDPRE	.0722	.1210	.1407	-.1014	1.0421	.3108
ZELPRE	.0373	-.0036	.0726	-.0524	.2749	.6017
KAKPOS	-.1326	-.1708	-.2582	.1862	3.6357	.0605
OBIZAI	-.0131	-.0519	-.0254	.0183	.0336	.8551
POMOBI	-.0967	-.2666	-.1884	.1358	1.8905	.1734
POMPRI	-.1043	-.3330	-.2030	.1464	2.2046	.1420
KORNAK	-.1828	-.4114	-.3559	.2566	7.2345	.0089
ZAPIZV	-.1012	-.2916	-.1970	.1420	2.0730	.1543
BOLOVA	-.2075	-.3996	-.4041	.2913	9.6084	.0028
KAZNJA	-.1112	-.2257	-.2165	.1561	2.5182	.1169
PICE	.1509	.2242	.2939	-.2118	4.7796	.0321
KUCPOS	.3749	.4839	.7300	-.5263	44.9230	.0000
CUVDJE	.1763	.3127	.3433	-.2475	6.6837	.0118
TV	.0038	-.1578	.0073	-.0053	.0028	.9582
SPORT	-.2853	-.5291	-.5556	.4005	20.6076	.0000
CITA	.0340	-.0546	.0663	-.0478	.2287	.6340
KINO	-.1920	-.4115	-.3739	.2696	8.0710	.0058
DISKO	-.1413	-.4578	-.2752	.1984	4.1568	.0451
ZABIGR	-.0677	-.2142	-.1317	.0950	.9122	.3427
NESDRU	-.0628	-.1811	-.1223	.0882	.7853	.3785
TKOPOM	-.0371	-.1469	-.0722	.0520	.2713	.6041
DRUOST	.1272	.1618	.2476	-.1785	3.3301	.0722
VOJSKA	-.1736	-.3886	-.3381	.2438	6.4675	.0131

Koeficijent diskriminacije (X), koeficijent korelacije varijabli s diskriminativnom funkcijom (R), aritmetička sredina (XA1 muški ispitanici, XA2 ženski ispitanici), F - test (F) i vjerojatnost razlika između aritmetičkih sredina grupa (P).

U Tablici 2, prikazani su koeficijenti diskriminacije (X), koeficijenti korelacije svake varijable s diskriminativnom funkcijom (R), aritmetičke sredine grupa (XA1 muški ispitanici, XA2 ženski ispitanici), F - test (F), te vjerojatnost razlika između aritmetičkih sredina grupa (P).

Razlike između grupa testirane su univarijantnom analizom varijance. Značajnost razlika između aritmetičkih sredina utvrđena je na razini $P = .05$. Dakle, sve varijable, kod kojih je značajnost razlika između sredina grupa manja ili na razini $P = .05$, uzet će se kao značajne za razlikovanje ispitanika prema spolu.

U ovom istraživanju, kao što je već ranije spomenuto, primijenjen je instrument s ukupno 67 varijabli. Prema nalazima ovog istraživanja ispitanici se međusobno značajno razlikuju na 16 varijabli.

Varijable na kojima postoji razlika među ispitanicima mogle bi se svrstati u sljedeće skupine: u skupinu varijabli koja opisuje aktivni socioekonomski položaj ispitanika, u skupinu varijabli koje govore o nekim obilježjima njihova stručnog osposobljavanja i u skupinu varijabli koje opisuju život ispitanika u slobodno vrijeme.

Analizom koeficijenata diskriminacije i koeficijenata korelacije koji se odnose na pojedine od varijabli (u Tablici 2), primijetit ćemo da najveći koeficijent diskriminacije (.3749) ima varijabla KUCPOS, koja opisuje bavljenje kućanskim poslovima. Ova varijabla ima i relativno visoki koeficijent korelacije s diskriminativnom funkcijom (.4839), pa se može smatrati najodgovornijom za razlikovanje ispitanika u ovom uzorku.

Daljnje varijable koje razlikuju ispitanike u ovom istraživanju su one koje se odnose na to imaju li oni ili nemaju djece/IMADJE, -.2852/, bave li se ili ne bave sportom /SPORT, -.2853/. Kakav su uspjeh imali tijekom stručnog osposobljavanja /USPOSP, -.2172/ i kako ispitanici opisuju svoje zdravstveno stanje /BOLOVA, -.2075/.

Nalazi do kojih se došlo u ovom istraživanju upućuju na to da se ispitanice ne bave sportom, da imaju više djece od muških ispitanika, da su bile uspješnije od muškaraca tijekom stručnog osposobljavanja (gledajući njihovu uspješnost preko ocjena i postignute razine stručne spreme), no da su od njih duže nezaposlene i da duže vremena koriste novčane prestacije koje temeljem toga statusa osigurava sustav mirovinskog i invalidskog osiguranja, odnosno da manje nego muški ispitanici participiraju u kulturno-zabavnim sadržajima u slobodno vrijeme.

Razlike među ispitanicima, kada se radi o nezaposlenim osobama s lakom mentalnom retardacijom, postoje i kada je riječ o tom kako oni procjenjuju svoje zdravstveno stanje. Ženske osobe i u tom su pogledu u nepovoljnijem položaju od muških ispitanika što se moglo zaključiti i temeljem uvida u aktualnu dokumentaciju /nalazi liječnika/.

Na svim preostalim varijablama, koje su primijenjene u ovom istraživanju, a tiču se socioekonomskog statusa ispitanika, sadržaja njihova života u slobodno vrijeme, pojava devijantnog ponašanja, stručnog osposobljavanja i motiviranosti ispitanika za zapošljavanje, nisu utvrđene razlike između ženskih i muških osoba s lakom mentalnom retardacijom.

5. ZAKLJUČAK

Rezultati do kojih se došlo na temelju ovog ispitivanja pokazuju da postoje određene razlike između muških i ženskih nezaposlenih osoba s lakom mentalnom retardacijom. Razlike koje postoje između ove dvije populacije, posebice one koje se odnose na način života u slobodno vrijeme, koje ženske osobe koriste najviše za kućanske poslove nalazimo, međutim, i kod svekolike druge populacije tj. i u osoba koje nisu prepoznate kao one s lakom mentalnom retardacijom, ali pripadaju istom sociokulturnom miljeu i prakti-

ciraju stil života sličan ispitanicima u ovom istraživanju. Zbog toga možemo više govoriti o sličnostima života ženskih osoba s lakom mentalnom retardacijom i onih koje to nisu u tom segmentu života, nego o razlikama između ženskih i muških osoba s lakom mentalnom retardacijom. Naravno, to ne umanjuje problem kao takav i potrebu da se pronalaze rješenja koja će pridonijeti kvalitetnijem životu osoba s lakom mentalnom retardacijom, uključujući i provođenje slobodnog vremena, koje, pored ostalog, pruža i brojne prigode za njihovo uključivanje u određene socijalne skupine i, slijedom toga, određene mogućnosti za socijalnu promociju. Rečeno se odnosi osobito na pronalaženje rješenja kojima će se povećati izgledi za to u vrijeme kada pohađaju osnovnu školu, odnosno tijekom njihova profesionalnog osposobljavanja. Jednako tako to predmijeva i drugačije promišljanje sadržaja njihova života u vrijeme dok čekaju prvo zaposlenje, odnosno ponovno zapošljavanje. U tom kontekstu posebno bi trebalo razmotriti mogućnost da se, kao što je to praksa u nekim razvijenijim zemljama, za te osobe organiziraju posebni programi osposobljavanja, čiji je zadatak

održavanje i/ili povećavanje njihove profesionalne kompetencije, te jačanje adaptivnog potencijala, što obuhvaća, uz ostalo, i razvijanje socijalnih vještina koje izravno utječu na drugačiji položaj tih ljudi u sportskim i kulturno-zabavnim aktivnostima, u različitim oblicima permanentnog osposobljavanja i usavršavanja, te u obavljanju uloga koje imaju kao građani. Takvi programi za nezaposlene osobe - koje očekuju zaposlenje imaju, također, i zadatak da pridonese njihovom osposobljavanju za iznimno važne uloge koje oni imaju, ili bi trebale imati, u braku, kao roditelji, odnosno kao članovi porodice.

Sve što je rečeno na tragu je promišljanja koja su sadržana u stavu da je osobe s lakom mentalnom retardacijom, koje se, u pravilu, osposobljavaju za poslove niske složenosti, daleko lakše pripremiti za rad, nego ih osposobiti za određene socijalne uloge.

Polazeći od toga, u programima njihove profesionalne rehabilitacije na primjeren način moraju biti riješena i ona pitanja koja se izravno ne odnose na obrazovni profil, ali povećavaju izgleda tih osoba za zapošljavanje.

LITERATURA

1. ALBRECHT, H.J.: Youth unemployment and crime, *Kriminologisches Journal*, 16, 3, 218-228.
2. FISH, J.: Obrazovanje hendikepiranog adolescenta; Prelaz ka odrasloj dobi i uključivanje u rad; Internacionalna perspektiva u integraciji u prelaznom periodu, Beograd, 1986.
3. MAJSEC-SOBOTA, V.: Profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje invalida. U: Prvi hrvatski simpozij o invalidima, Savez invalida Hrvatske, 1996.
4. MATSON, J.L.: Acquisition of Social Skills by Mentally Retarded Adult Training Assistants, *Journal of Mental Deficiency Research*, 24, 2, 1980, 129-135.
5. MIJATOVIĆ, A.: Osnove ustroja školskog sustava, *Školske novine*, Zagreb, 1984.
6. MIJATOVIĆ, J.: Strategija zapošljavanja, *Ekonomika*, Beograd, 1988.
7. NAISBITT, J.: Megatrendovi, *Globus*, Zagreb, 1985.
8. PLENKOVIĆ, J.: Interakcijski dijalektički odnosi između tehnologije i društva, u: Društvo i tehnologija, Građevinski fakultet, Rijeka, 1994, 9-16.
9. RAČKI, J.: Povezanost efikasnosti socijalizacije osoba s lakom mentalnom retardacijom i njihova profesionalnog statusa. Disertacija, Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1989.

10. REITER,S., LEVI.,A.M.: The Effect of Overprotection of Frequent Failure on the Self-Concept of Moderately and Mildly Retarded Adults (Raport); Center for Developmental, Rehabilitation, Haifa, 1979.
11. RUŽICA,M.: Kriza ili mutacija socijalne politike: Implikacije za profesionalnu rehabilitaciju hendikepiranih, Socijalna zaštita, 24-25, Zagreb, 1987.
12. STANIĆ,G. i dr.: Sadržaj istraživanja društvenih vidika robotizacije, U: Tehnologija i društveni razvoj, Zagreb, 1986.
13. ZOVKO, G.: Socijalna integracija osoba sa smetnjama u razvoju, Defektologija, Vol. 18, 1-2, Zagreb, 1982, 3-13.

THE UNEMPLOYED PERSONS WITH MILD MENTAL RETARDATION

Summary

The unemployment is a problem faced by virtually every country. The reasons of unemployment are very complex, and such are also its results.

The unemployment is a phenomenon especially affecting some population groups, one of whom are the persons with disabilities, part of whom are the persons with mild mental retardation.

As it has been shown by some research works, the unemployment is especially frequent in the group of persons of female sex.

In Croatia, the problem of unemployment of persons with mild mental retardation has not been researched into yet, and even less so regarding the differences in sex of these persons.

This work had the purpose to state whether there are statistically significant differences between the persons with mild mental retardation of male and those of female sex. The sample included 74 persons of both sexes, aged 19-41 years ($X=27$), with lower educational level, i.e. educated for lower complexity jobs, who use temporary financial grant for the unemployed given by the pension and social insurance. It has been stated that there are some differences between these two groups. Discriminative analysis, used in processing data obtained by this work, has resulted in one discriminant function, which shows, as first, slightly less favourable position of the persons of female sex in general, and in particular regarding their age, number of children, time between the completion of education and research, education success, time waiting for employment and use of temporary financial grant, as well as life-style of these persons in their spare-time. On the other variables no such differences were observed, so it may be stated that the persons with mild mental retardation, who are unemployed, of male and female sex, are in their employment and social characteristics, more similar than dissimilar.